

سید حمید حسینی

گفت و گو با دکتر علی ماروسی نویسنده و مولف کتاب
«تحریم های اقتصادی از منظر حقوق بین الملل»

با ادبیات احساسی با تحریم ها برخورد کرده ایم

در دهه های اخیر تحریم اقتصادی به عنوان یک ابزار در روابط بین الملل به کار برده می شود، این ابزار در طول دهه های اخیر به نحوی بسیار افراطی علیه کشورمان ایران نیز مورد استفاده قرار گرفته است. اگر بخواهید یک نمای کلی از وضعیت تحریم ها به خوانندگان ارائه دهید چگونه آن را به تصویر می کشید؟ در ادبیات حقوقی به خصوص در عرصه بین المللی، کاربرد اصطلاحات دارای معنا و مفهوم خاص خود است. به دیگر سخن، اصطلاحات فنی و حقوقی گاهی در فضایی همگانی و برای افکار عمومی مطرح است که توسط رسانه های عمومی نمایندگی می شود و همین اصطلاحات اگر در فضای تخصصی و با ادبیات حاکم بر این فضا مطرح شود معانی خاص خویش را دارد. به عنوان مثال وقتی که مقامات رسمی یک کشور در خصوص موضوع تحریم ها سخن می گویند، بر هریک از جملات آنها معنای خاصی مترتب می شود، لذا نوعی وسواس خاص در بیان کلمات هست که بار حقوقی زیادی نیز دارد. بنابراین نفی تاثیر تحریم ها به طور عام و یا حتی نادیده گرفتن آثار مثبت و منفی آن نیز پیامدهای خاص خویش را در پی دارد. به دلیل این که این نگاه و بیان اگر توسط یک مسئول باشد به طور طبیعی در جامعه بازتاب خواهد داشت بر همین اساس است که نباید از مخاطب عام و یا حتی سرمایه گذاران در عرصه عمومی انتظار داشت به راحتی این معانی را هضم کنند، زیرا نیازمند آگاهی دادن و آگاهی داشتن از سوابق و مفاهیم می باشند. با این مقدمه باید گفت که از منظر حقوقی، تحریم اقتصادی در عرصه بین الملل به ذات خویش یک عمل غیر قانونی نیست زیرا سواي این که موضوع تحریم کدام کشور است، تحریم اقتصادی به

عنوان یک ابزار حقوقی تحت فصل هفتم منشور سازمان ملل وجود دارد - بر همین اساس است که با استناد به مفاد منشور، شورای امنیت در موارد بسیاری تحریم هایی را علیه کشورها اعمال می کند. در نتیجه اگر بخواهیم یک تعریف کلی ارائه کنیم باید بگوییم تحریم اقتصادی یک امر مذموم و غیر قانونی است، اما اگر بخواهیم نگاهی واقع گراییانه و مستند به مقررات حاکم بر عرصه بین المللی به موضوع داشته باشیم، باید تعریف جامعی ارائه کرد که مورد توافق تمام مکاتب حقوقی دنیا باشد بدین معنا که هر گونه اقدامی که در ظاهر قانونی باشد اما با اصول حاکم بر منشور سازمان ملل و باعث نقض حقوق اولیه انسان ها یا یک گروه و یا یک ملت در تعارض باشد، از منظر حقوقی کاملاً ایراد دارد.

با این تعریف آیا می توان این گونه نتیجه گیری کرد که تحریم های اقتصادی علیه یک ملت در کلیات ناقض اصول اولیه حقوق بشری و در تضاد با روح حاکم بر منشور سازمان ملل است؟ تحریم اقتصادی یک ابزار و یک واقعیت قابل اجراست ولی در روابط بین المللی امر پسندیده ای نیست. مگر توسل به زور عملی پسندیده است؟ خیر. ولی در مواردی خود منشور سازمان ملل به یک کشور اجازه می دهد برای دفاع از خود به ابزار نظامی توسل جوید. ولی این حق مقید و مشروط است. بدین معنی که هر کشوری نمی تواند به صرف امکان استفاده از یک ابزار حقوقی از آن به عنوان یک اهرم استفاده کند بلکه باید با در نظر داشتن تمام جوانب و کسب مجوز لازم اقدام کند. در خصوص تحریم ها هم کشورهایی که تحریم یک جانبه علیه کشور وضع کرده اند، بر این عقیده هستند که اقدامات آنها منتج از قطعنامه ۱۹۲۹ است. ولی این یک نوع تفسیر کاملاً موسع و یک جانبه صرف از قطعنامه است.

مرکز حقوقی و داوری لاهه در چند سال گذشته در زمینه مطالعات حقوقی بین المللی بسیار فعال بوده است از جمله

انتشار کتاب "تحریم های اقتصادی از منظر حقوق بین الملل" (Economic Sanctions under International Law - Unilateralism, Multilateralism, Legitimacy and Consequences) را شاید بتوان از معدود کارهای پژوهشی علمی و حقوقی در این زمینه و در عرصه مسائل حقوق بین الملل دانست. دکتر علی ماروسی دکترای حقوق تجارت و حل و فصل اختلافات بین المللی از دانشگاه آمستردام و رئیس شورای مشورتی مرکز حقوقی و داوری لاهه در هلند نویسنده و مولف این اثر - که هنوز به زبان فارسی ترجمه نشده است - معتقد است: «در ادبیات حقوقی خصوصاً در عرصه بین المللی، کاربرد اصطلاحات دارای معنا و مفهوم خاص خود است». دکتر ماروسی تحریم را نیز شامل این قاعده می داند و می افزاید: «نگاهی به تاریخچه تحریم ها خصوصاً تحریم های اعمال شده علیه کشورمان مبین یک واقعیت تلخ است! فقدان ادبیات تخصصی و فراگیر در عرصه بین المللی. متأسفانه در این باره در اغلب اوقات احساساتی و شعاری برخورد کرده و واقعیات عرصه بین المللی را کمتر مد نظر قرار داده ایم. لذا هیچ تلاش ملموسی برای ادبیات سازی در فضای بین المللی انجام نشده است». دکتر ماروسی عضو ارشد دیوان داوری لاهه با اشاره به این که «ما حقیقتاً اطلاعی از این که کارهای تحقیقاتی و حقوقی مربوط به تحریم ها و وظیفه کدام نهاد و یا سازمان در ایران است و به چه میزان انجام شده یا خبر نداریم» راهکارهایی برای پیگیری حقوقی برخی موارد تحریم ها از جمله تحریم های یک جانبه ارائه می کند و می افزاید: «در خصوص بعضی از تحریم های یک جانبه علیه ایران، دیگر کشورهایی مانند روسیه و چین می توانستند اقدامات حقوقی را در مرجع حل و فصل دعاوی سازمان تجارت جهانی طرح کنند. ولی بنا به مصالحی که آنها با خود دارند، هیچگاه حتی در حد یک امکان نیز مورد توجه این کشورها قرار نگرفت. در حالی که در این خصوص نیز سابقه قانون هلمز برتون (Helms-Burton) را داریم که در آن به محض وضع تحریم ها توسط ایالات متحده علیه کوبا در سال ۱۹۹۶، کشور های بسیاری از جمله کانادا و اتحادیه اروپا به عنوان شرکای تجاری آمریکای اعتراض رسمی خود را به این قانون فرامی اعلام کردند و گفت و گوی ما با دکتر ماروسی به آرای دادگاه های اتحادیه اروپا، تحریم های جدید غرب علیه روسیه، تحریم های برخی ایالت های آمریکا علیه ایران و ... نیز کشیده شد. ماروسی در عین حال در باره برخی نگرش ها به رفع احتمالی تحریم ها و تکرار تجربه آرژانتین هشدار می دهد و می افزاید: «بر طرف کردن تحریم به ذات خویش شکوفایی اقتصادی نیست بلکه مهیا شدن بستر برای برنامه ریزی اقتصادی است در حقیقت من نگران این هستم که با رفع احتمالی تحریم ها، ما توجه لازم را به تولیدات ملی کمتر کرده و بدون مطالعه کافی اقتصاد کشور را در قالب معاهدات و قرار داد هایی خاص بیشتر وابسته به وارهات کنیم».

برگزاری همایش های بین المللی تحریم ها در اروپا و ایران و همچنین مدیریت پروژه علمی تحقیقاتی تحریم های اقتصادی از منظر حقوق بین الملل، هدف از این اقدامات چیست؟ آیا به نتایج مورد نظر دست یافته اید؟

نگاهی به تاریخچه تحریم ها به خصوص تحریم های اعمال شده علیه کشورمان مبین یک واقعیت تلخ است! فقدان ادبیات تخصصی و فراگیر در عرصه بین المللی. متأسفانه در این باره در اغلب اوقات احساساتی و شعاری برخورد کرده و واقعیات عرصه بین المللی را کمتر مد نظر قرار داده ایم. حقیقت این است که عرصه بین المللی عرصه منفعت است و هیچ کشور یا گروهی به فکر دیگری نیست، به زبان ساده عرصه بین المللی یک اصل بدیهی دارد و آن این که «این عمل چه منافعی برای کشور من دارد و این شاخص تایید و یا ردیک عمل است، در عرصه بین المللی یک کشور دوست و دشمن دائمی هم ندارد. باید نظر داشتن این واقعیت باید گفت بسیاری از نقدها و نظرها نیز مصرف داخلی دارد و پس. لذا هیچ تلاش ملموسی برای ادبیات سازی در فضای بین المللی انجام نشده است. با توجه به نبود منابع و ادبیات مناسب در عرصه بین المللی، ما نیز به نوعی در قبال جامعه انسانی اعم از ایرانی و بین المللی احساس وظیفه داریم. لذا از چند سال پیش سعی کردیم از توان و تجربه مان در عرصه بین المللی در این زمینه استفاده کنیم و با برگزاری همایش و دعوت از اساتید و کارشناسان زبده بین المللی، با نقد منطقی و کارشناسی نسبت به موضوع تحریم ها را باز نماییم. در این زمینه همایش ها و جلسات دانشگاهی زیادی نیز در کشور های مختلف برگزار کردیم که آخرین اقدام در این راستا انتشار کتاب "تحریم های اقتصادی از منظر حقوق بین الملل" بوده است.

Economic Sanctions under International Law)...
- Unilateralism, Multilateralism, Legitimacy and
(Consequences)

تجربه کار با اندیشمندان مطرح از اقصی نقاط دنیا در زمینه موضوعی که حساسیت های زیادی دارد باید کار بسیار مشکلی باشد. با این تفسیر پیام اصلی این کتاب و نویسندگان چیست؟ در حقیقت این کتاب از الگوی بسیار خاصی تبعیت می کند، در وهله اول این که هماهنگ کردن ده ها نفر از استادان مطرح بین المللی از اقصی نقاط جهان کار بسیار مشکلی بود. دوم این که استاندارد بسیار بالای نویسندگان، نکته سنجی های اعضای شورای علمی و همچنین استاندارد بالای موسسات در گیر در زمینه انتشار و توزیع این اثر در سطح بین المللی از جمله مرکز حقوقی و داوری لاهه نیز باعث ایجاد تعهدات بیشتری در خصوص این اثر بود. البته طبیعی است که کار در زمینه تحریم ها آن هم با یک مجموعه بین المللی همیشه همراه با استرس و در مواردی